

Podvodné konania a princíp *ultima ratio*¹

Anotácia: Štúdia sa prvotne zaoberá problematikou podvodných konaní, najmä páchaním trestného činu podvodu a jeho špeciálnych druhov s dôrazom na uplatňovanie princípu *ultima ratio* v rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Súčasťou analýzy právnej úpravy *de lege lata* podvodných konaní je aj pomerne nový fenomén trestnej zodpovednosti právnických osôb, v dôsledku čoho vymedzíme rozsah kriminalizácie v okruhu podvodných konaní, ktorých znaky skutkových podstát môžu právnické osoby naplniť pri svojej činnosti. Obsahom bude aj česká práva úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorá svojou pružnosťou v zmysle početnejších novelizácií dáva priestor na realizáciu zmien trestnej zodpovednosti právnických osôb na území Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: podvod, princíp *ultima ratio*, trestná zodpovednosť právnických osôb.

Úvod

Podvodné konania sa v súčasnosti vyskytujú v rámci hospodárskej (ekonomickej) kriminality obzvlášť v podobe trestných činov podvodu, úverového podvodu, subvenčného podvodu, poisťovacieho podvodu a i. Orgány činné v trestnom konaní (ďalej len ako „OČTK“) často posudzujú podvodné konania v aplikačnej praxi, čomu zodpovedá pomerne bohatá rozhodovacia činnosť. Z uvedeného vyplývajú aj aplikačné problémy, ku ktorým môžeme zaradiť aj aplikáciu princípu *ultima ratio* na konania, ktoré vykazujú znaky skutkovej podstaty trestného činu podvodu.

V prípadoch posudzovania trestného činu podvodu čoraz viac naberá tendenciu zásada *vigilantibus iura*, ktorá zohľadňuje aj určitý podiel poškodenej osoby na trestnom čine v prospech páchatel'a. Uplatňuje sa najmä pri podvodných konaniach.² V praxi má trestný čin často podobu oklamania spotrebiteľa alebo podnikateľa. Pokým sa týka jeho škodlivosti, je nevyhnutné konanie páchatel'a chápať v celkovom kontexte aj v komparácii s prístupom oklamaneho. Nie každé uvádzanie do omylu je zároveň aj naplnením zákonného znaku trestného činu podvodu. Musí ísť o také klamlivé konanie, ktoré nie je možné pri bežnej opatrnosti odhaliť. Vyplýva to aj z nálezu Ústavného súdu Českej republiky, ktorý vyslovil právny názor, že „*trestní právo nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde záleží především na individuální aktivitě jednotlivce, aby strážil svá práva*“³.

V rámci majetkových trestných činov, ktoré spočívajú práve v konaniach, ktoré sa odvíjajú od zmluvného základu, je náročné odlišiť, kedy konanie strany v rámci súkromnoprávneho vzťahu vykazuje znaky trestného činu a kedy nie, dôsledkom čoho by sa ochrana uplatňovala prostriedkami civilného práva.

Naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu podvodu

Jednou z najčastejších skutkových podstát majetkových trestných činov je podvod, ktorý sa vyznačuje svojou pevnou konštrukciou. Základná skutková podstata znie: „*Kto na*

---

¹ Štúdia vznikla s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe grantu APVV-15-0740 Návody a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolvenčiou.

² KUCHTA, J. K některým projevům zásady pomocné úlohy trestní represe v oblasti hospodářských a majetkových trestných činů. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov „*Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes*“ organizovanej Právnickou fakultou Masarykovej univerzity v Brne 1. júna 2016.

³ Nález Ústavného súdu Českej republiky z 29. apríla 2004, sp. zn. IV. ÚS 469/2002

škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že uvedie niekoho do omylu alebo využije niečí omyl....“. Na prvý pohľad jasný podvod sa ale pre orgány činné v trestnom konaní a súdy stáva zdrojom skúmania. Ak chceme vyriešiť, či skutočne došlo k spáchaniu podvodu, je potrebné zodpovedať niekoľko zásadných otázok:

- Aká osoba bola uvedená do omylu, resp. bol využitý jej omyl.
- Aká osoba vykonala určitú majetkovú dispozíciu, napr. vyplatenie kúpnej ceny.
- Majetková dispozícia sa uskutočnila pred uvedením do omylu alebo až po ňom.
- Majetková dispozícia bola vykonaná ako následok oklamania alebo by k nej došlo bez ohľadu na klamlivé tvrdenia určitej osoby.

Najčastejším čiastkovým problémom v prípade podvodu je otázka, či **konanie napĺňa znaky trestného činu podvodu alebo konanie jedného z účastníkov civilnoprávneho vzťahu nevykazuje deliktuálne správanie**. Práve v predmetnom skúmaní sa uplatňuje mnohokrát princíp *ultima ratio*, v dôsledku čoho sa poškodený musí uspokojiť s prostriedkami civilnoprávnej ochrany. V prípade podvodu je dôležité odlišovať tzv. neschopnosť plniť svoj záväzok. Ide napríklad o situáciu, keď by sme požiadali v banke o poskytnutie úveru, pričom neskôr ho nebudeme schopní plniť napr. v dôsledku straty zamestnania. V takomto prípade by bol trestný postih v rozpore s čl. 17 ods. 2 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Ústava SR**“) *„nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok“*.

Na preukázanie naplnenia subjektívnej stránky trestného činu sa vyžaduje, aby páchatel v čase, keď zmluvný záväzok uzatváral, konal v úmysle, že záväzok v dohodnutej lehote nesplní alebo ho nebude môcť splniť a veriteľa uvádza do omylu, aby sa obohatil na jeho škodu.⁴ Uvedené vyslovil aj Najvyšší súd ČR v prípade neoprávneného užívania vecí z majetku v socialistickom vlastníctve: *„skutečnosť, že vypůjčiteľ nesplnil svůj závazek k vrácení peněz ve sjednané lhůtě, ač tak mohl učinit, ještě nedokazuje, že uvedl zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil ve smyslu ustanovení § 250 odst. 1 písm. a) TZ. K naplnění zákonných znaků subjektivní stránky trestného činu podvodu podle cit. ustanovení se v tomto případě tzv. úvěrového podvodu vyžaduje, aby bylo prokázáno, že pachatel již v době půjčky peněz jednal v úmyslu vypůjčené peníze vůbec nevrátit nebo nevrátit je ve smluvené lhůtě, nebo jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené lhůtě nebude moci vrátit, a že tím uvádí zapůjčitele v omyl, aby ke škodě jeho majetku se obohatil. Jestliže teprve po uzavření půjčky peněz vznikly překážky, které bránily vypůjčiteli splnit závazek z půjčky a které nemohl v době uzavření půjčky ani předvídat, když jinak byl tehdy schopen závazek splnit, nebo jestliže byl sice schopen peníze vrátit ve sjednané lhůtě, ale z různých důvodů vrácení peněz odkládal, nebo dodatečně pojal úmysl peníze vůbec nevrátit, pak jeho jednání nelze považovat za trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1 písm. a) TZ (teraz § 221 Trestného zákona)“⁵.*

Dôležitým znakom v prípade skúmania jednotlivých znakov podvodu je aj tzv. *„uvedenie do omylu“*. Spáchanie trestného činu podvodu podľa § 221 Trestného zákona je podmienené okrem iného vyvolaním alebo uvedením do omylu. Na vyslovenie záveru o existencii takéhoto omylu však nepostačuje len zistenie, že na vyvolanie určitého plnenia boli poskytnuté nepravdivé údaje.⁶ V prípade, ak bolo zreteľné, že osoba bežne dostupným

⁴ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha, C. H. Beck, 2011. s. 524.

⁵ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo 14. februára 1967 – 3 Tz 5/67.

⁶ 2 T/90/2010.

spôsobom mala možnosť omyl detekovať a následne ho odstrániť, avšak tak neurobila, mala by byť zodpovedná za spôsobený následok sama a bola by nútená domáhať sa ochrany svojich práv prostriedkami mimo trestnej povahy.

Obligatórnosť obvyklej miery opatrnosti na strane poškodeného zdôrazňuje aj Najvyšší súd Českej republiky, ktorý okrem iného uviedol, že ak ide o občianskoprávny vzťah, je potrebné trvať na tom, aby na ochranu svojich záujmov primárne dbali predovšetkým samotní účastníci takéhoto vzťahu. Od nich je nutné požadovať, aby postupovali obozretne a aby dodržiavali aspoň elementárne zásady opatrnosti, obzvlášť v prípadoch, v ktorých sú na to ľahko dosiahnuteľné prostriedky. Ak sa poškodený sám svojou zjavnou neopatrnosťou, ktorej sa mohol ľahko vyvarovať, ocitol v situácii, keď v rámci súkromnoprávneho vzťahu pristúpil k neistému obchodu a vynaložil finančné prostriedky, potom sa s dôsledkami tejto neistoty musí vyrovnávať taktiež sám, a to s použitím súkromnoprávnych inštrumentov.⁷

Rozhodovacia činnosť v prípadoch trestného činu podvodu

Pri trestnom čine podvodu je nutné posudzovať dva aspekty, ktoré spolu vytvárajú jeden homogénny celok a vzájomne sa ovplyvňujú. Prvý aspekt spočíva v osobe páchatel'a, t. j. osoby, ktorá klame a uvádza nepravdivé skutočnosti, teda toho, ktorý uvádza poškodenú osobu do omylu alebo využíva jej omyl. Druhý aspekt má základ v osobe poškodeného, teda ide o klamanú osobu, ktorej sú uvádzané nepravdivé okolnosti a ktorá nemá vedomosť, že tieto uvádzané okolnosti nie sú v súlade so skutočnosťou.

V minulosti sa bral ohľad len na stranu páchatel'a, t. j. prvotnou otázkou bolo vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti za spáchanie trestného činu podvodu, pričom sa skúmanie obmedzovalo výhradne len na to, či páchatel' klamal poškodeného a či toto klamstvo bolo v príčinnej súvislosti s majetkovou dispozíciou a následnou škodou. V dokazovaní takmer nikdy nebola braná do úvahy aj strana oklamaneho, teda to, či klamaná osoba pri realizácii majetkovej dispozície dodržala potrebnú mieru opatrnosti, ktorá mohla omyl (uvádzanie nepravdivých skutočností) celkom ľahko vylúčiť.

V súčasnej trestnoprávnej teórii a najmä praxi v Slovenskej republike sa dostáva do popredia už aj skúmanie otázky, či klamaný nemohol, bez väčšej námahy, uvádzanie nepravdivých okolností zistiť, t. j., či klamaná osoba nemohla svojmu omylu jednoducho zabrániť, a to za dodržania obvyklej miery opatrnosti, prípadne, či dodržanie obvyklej miery opatrnosti nebolo povinnosťou na strane klamanej osoby.

OČTK vo svojich rozhodnutiach mnohokrát poukazujú nasledujúcimi argumentami s dôrazom na princíp *ultima ratio*:

- Ak nie je dodržaná obvyklá miera opatrnosti, mala by niesť zodpovednosť poškodená osoba, v týchto prípadoch dochádza k aplikácii princípu *ultima ratio*, ktorý vymedzuje trestné právo ako najkrajnejší prostriedok. Častá argumentácia v podobe opakovanej formulácie:

„pokiaľ ide o súkromnoprávny vzťah, je potrebné trvať na tom, aby na ochranu svojich majetkových záujmov primárne dbali predovšetkým samotní účastníci takého vzťahu. Od nich je nutné požadovať, aby postupovali obozretne a aby dodržiavali aspoň elementárne zásady opatrnosti, obzvlášť keď ich zanedbaním sú ľahko dosiahnuteľné prostriedky.“

- V prípadoch rozhodnutí s dôrazom na *ultima ratio* negatívne hodnotíme argumentácie orgánov činných v trestnom konaní v rámci súkromnoprávnych vzťahov. Mnohokrát sú v danom prípade splnené znaky skutkovej podstaty trestného činu podľa Trestného zákona, avšak len z dôvodu, že vzťah medzi poškodeným a obvineným má povahu

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 25. mája 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.

občianskeho alebo obchodného vzťahu, na *ultima ratio* sa odvolávajú bez záchytného a dostatočne odôvodňujúceho záveru. Častá argumentácia v podobe opakovanej formulácie:

„nejde o trestný čin, pričom na základe uvedených skutočností dospel k záveru, že **skutok, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, nie je trestným činom, ale ide o súkromnoprávny vzťah**“.⁸

Následkom aplikácie princípu *ultima ratio* v prípade trestného činu podvodu je v prípravnom konaní zastavenie trestného stíhania obvinenej osoby z dôvodu, že skutok nie je trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku a v súdnom konaní oslobodenie spod obžaloby podľa § 285 písm. a) alebo b) Trestného poriadku.

V prípade trestného stíhania pre podvod možno uviesť príklad z praxe, keď prokurátor zastavil trestné stíhanie podľa § 215 ods. 1 Trestného poriadku pre prečin podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že si obvinená v rámci výkonu podnikateľskej činnosti objednala od inej firmy prepravu tovaru z Topoľčian do Talianskej republiky s tým, že po realizácii tejto prepravy bola firmou vystavená faktúra na úhradu peňažnej sumy vo výške 395,- eur, ktorá však potom nebola uhradená, čím spôsobila poškodenému škodu vo výške 395,- eur. Prokurátor argumentoval tým, že v predmetnej veci ide o obchodnoprávny spor, ktorý by mohol byť riešený v rámci občianskeho súdneho konania vedeného pred príslušným súdom, či už návrhom na vydanie platobného rozkazu, alebo na základe podanej žaloby, ktorej petit bude smerovať k splneniu povinnosti, ktorá vyplýva z právneho vzťahu, a nie orgánmi činnými v trestnom konaní v rámci trestného stíhania, a to aj s prihliadnutím na princíp *ultima ratio*, pretože zistené skutočnosti týkajúce sa porušenia zákonných povinností aj so spôsobenými následkami nesú a majú charakter pochybení v oblasti civilného práva, s nutnosťou vyvodzovania právnej zodpovednosti práve v tomto smere s tým, že, naopak, nemajú charakter pochybení majúcich za následok nevyhnutnosť obligatórneho vyvodzovania trestnej zodpovednosti.⁹

Obzvlášť špecifické sú prípady poskytovania úverov s dôrazom na trestný čin úverového podvodu, napr. keď prokurátor zastavil trestné stíhanie podľa § 215 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Trestný poriadok**“) pre prečin úverového podvodu podľa § 222 ods. 1 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že obvinená uzatvorila zmluvu o spotrebiteľskom úvere s nebankovou spoločnosťou na sumu 1 000,- eur, ktorú sa zaviazala vrátiť spolu s príslušným poplatkom vo výške 968,- eur, t. j. vrátiť sumu v celkovej výške 1 968,- eur v pravidelných splátkach, avšak neuhradila ani jednu splátku, pričom do žiadosti o poskytnutie úveru uviedla nepravdivé údaje v časti týkajúcej sa mesačných príjmov, pretože v čase podania žiadosti o úver bola dlhodobo na PN a jej príjem nedosahoval sumu, ktorú deklarovala v žiadosti, takisto výdavky boli oproti uvádzaným sumám vyššie, pričom si bola vedomá, že pri danom reálnom pomere príjmov a výdavkov nebude schopná úver splácať, podmienky úverovej zmluvy si neplní a týmto konaním spôsobila škodu vo výške 1 000,- eur. Prokurátor argumentoval tým, že nebola naplnená skutková podstata trestného činu úverového podvodu podľa § 222 ods. 1 Trestného zákona, pretože obvinená síce uviedla (nesprávnu) nižšiu výšku výdavkov, ako mala v skutočnosti, príjmy, ktoré uviedla, zodpovedali realite, i keď v čase podania žiadosti o úver bola práceneschopná, avšak vývoj svojho zdravotného stavu nemohla predvídať.

⁸ Pozri napríklad uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I z 13. júna 2012, 4 Pv 758/11/8802.

⁹ Uznesenie Okresnej prokuratúry Nitra z 3. mája 2016, 3 Pv 156/16/4403.

Zároveň uviedol, že nebolo preukázané, že bola naplnená subjektívna stránka trestného činu, pretože na jej naplnenie sa vyžaduje, aby páchatel' už v čase pôžičky (v čase uzavierania zmluvy o úvere) konal **v úmysle** vypožičané peniaze **bud' vôbec nevrátiť**, alebo ich **nevrátiť v dohodnutej lehote**, alebo konal aspoň s vedomím, že peniaze v dohodnutej lehote nebude môcť vrátiť a tým uvádza iného do omylu, aby sa na škodu jeho majetku obohatil. Ďalej poukázal na princíp ultima ratio tým spôsobom, že trestné právo teda nesmie pohlcovať iné právne odvetvia, nahrádzať ich a pôsobiť ako primárna ochrana tam, kde je ochrana pred porušením práva doménou hlavne iných právnych odvetví. Základnou funkciou trestného práva by preto mala byť ochrana spoločnosti pred kriminalitou, teda ochrana pred trestnými činmi, ktoré sa vyznačujú určitou **vyššou závažnosťou**, vyššou spoločenskou nebezpečnosťou, excesom z bežného života (to platí obzvlášť v súkromnoprávných vzťahoch). Nestačí len naplnenie formálnych znakov určitej skutkovej podstaty, ale je nutné, aby čin dosahoval aj **vyšší stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť**, teda aby bol vyšší ako nepatrný.

Na základe uvedeného bola celá argumentácia prokurátora postavená na uplatnení tzv. *materiálneho korektívu*¹⁰, ktorý je nepriamym prejavom princípu *ultima ratio*. V súčasnosti Trestný zákon obsahuje ustanovenie upravujúce materiálny korektív, ale obmedzujúc sa len na prečiny, čo znamená, že okrem naplnenia formálnych znakov skutkovej podstaty prečinu sa vyžaduje aj naplnenie určitej závažnosti spáchaného prečinu, ktorá musí dosahovať intenzitu väčšiu ako nepatrnú a pri mladistvých väčšiu ako malú.

Pre zaujímavosť uvádzame uznesenie prokurátora Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici, pričom skutkový základ spočíval v tom, že vyšetrovateľ MV SR, Prezídia PZ, Národnej kriminálnej agentúry uznesením sp. zn. PPZ-560/NKA-FP-ST-2012 z 24. februára 2015 podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku zastavil trestné stíhanie vo veci obzvlášť závažného zločinu úverového podvodu podľa § 222 ods. 1, ods. 5 písm. a) Trestného zákona. Prokurátor sťažnosť poškodenej osoby (teda banky) zamietol, pričom argumentoval takto:

- Pokiaľ aj nejaký omyl či nesprávna alebo nedostatočná predstava poškodeného o skutočnom stave veci v inkriminovanom čase existovala, príčinu a dôvody tohto stavu treba vidieť primárne v konštrukcii zmluvných podmienok poskytnutia a čerpania inkriminovaných kontokorentných úverov a v nedôvodnej rezignácii poškodeného na plnenie všeobecnej a osobitnej prevenčnej povinnosti vrátane s tým súvisiaceho nedostatku kontrolných mechanizmov na jeho strane.
- V súvislosti s bankou je potrebné uviesť, že špecifický charakter predmetu podnikania banky zákonodarca – okrem všeobecnej prevenčnej povinnosti – zvýraznil zakotvením osobitnej prevenčnej povinnosti v ustanovení § 27 zákona o bankách ako povinnosť, v rámci ktorej im ukladá postupovať pri výkone svojej činnosti obozretne a najmä vykonávať obchody spôsobom, ktorý zohľadňuje a zmierňuje riziká.
- Pri existencii a zavedení prevenčných povinností štát ako osoba oprávnená a povinná vyvodzovať trestnú zodpovednosť a ukladať tresty za spáchané trestné činy je oprávnený požadovať od fyzických a právnických osôb, aby pri vykonávaní majetkových dispozícií zachovávali určitú bežnú a nevyhnutnú mieru opatrnosti. Ak sa tak z ich strany nestane napriek tomu, že dostupnými prostriedkami mohli omyl a s ním súvisiacu škodu zistiť a eliminovať, musia zodpovednosť za spôsobený škodlivý následok niesť primárne sami a

---

¹⁰ § 10 ods. 2 Trestného zákona.

domáhať sa ochrany svojich práv cestou iných právnych prostriedkov ako trestného práva.¹¹

Podvodné konania právnických osôb

Téma trestnej zodpovednosti právnických osôb sa zaraďuje medzi kľúčové problémy štátnej politiky v oblasti trestného práva. Od 1. júla 2016 nadobudol účinnosť zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**ZoTZPO**“), ktorý do právneho poriadku Slovenskej republiky zavádza pravú trestnú zodpovednosť právnických osôb. V Českej republike sa pravá trestná zodpovednosť právnických osôb uplatňuje prostredníctvom zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob v znění pozdějších předpisů (ďalej len ako „**ZoTOPO**“).

Taxatívny výpočet trestných činov uvedený v § 3 ZoTZPO sa vyznačuje absenciou trestného činu podvodu s výnimkou daňového podvodu, ako aj jeho špecifických druhov, aj keď v rámci pôvodného návrhu boli zahrnuté v počte 25 majetkových trestných činov.

V dôvodovej správe k ZoTZPO chýba akékoľvek odôvodnenie, prečo sa predmetné trestné činy nedostali do taxatívneho výpočtu. V rámci vyhodnotenia medzirezortného pripomienkového konania návrhu ZoTZPO sa uvádza, že sa považuje za otáznе viazať trestnú zodpovednosť právnickej osoby na spáchanie trestného činu na účel získania prospechu alebo inej výhody pre právnickú osobu a pripustiť takú zodpovednosť aj za podvodné konanie alebo rozhodovanie fyzickej osoby. Podľa nášho názoru sú predmetné konania frekventovane páchané práve právnickými osobami z hľadiska ich špecifickej činnosti. Jediným podvodným konaním, ktoré je zahrnuté medzi taxatívne trestné činy v rámci kriminalizácie právnických osôb v Slovenskej republike,¹² je daňový podvod podľa § 277a, ktorý sa však zaraďuje medzi hospodárske trestné činy. Z nášho pohľadu patrí medzi tzv. podvodné konania, pretože cieľom príspevku nie je rozlišovanie medzi charakterom hláv, do ktorých sa jednotlivé podvodné konania v prípade naplnenia znakov trestných činov zaraďujú.

V súvislosti s rozsahom kriminalizácie právnických osôb by sme chceli poukázať na pomerne významnú a pozitívnu zmenu, pretože bol schválený **zákon č. 316/2016 o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým sa okrem iného novelizuje aj ZoTZPO, konkrétne v čl. VIII, podľa ktorého sa do taxatívneho výpočtu trestných činov v § 3 ZoTZPO dopĺňajú aj podvodné konania, a to najmä o *podvod podľa § 221, úverový podvod podľa § 222, poisťovací podvod podľa § 223, kapitálový podvod podľa § 224 a subvenčný podvod podľa § 225*. Dôvodová správa v stručnosti uvádza ako dôvod transpozíciu smernice o zneužívaní trhu a dopĺňa taxatívny výpočet trestných činov právnických osôb bez akejkoľvek bližšej argumentácie.

V súčasnosti sa ZoTOPO v Českej republike vzťahuje na právnické osoby, ktoré páchajú okrem iného aj majetkové trestné činy, pričom v rámci podvodných konaní ide najmä o podvod podľa § 209, poisťový podvod podľa § 210, úverový podvod podľa § 211, dotačný podvod podľa § 212. Dovolíme si poznamenať, že práve trestný čin podvodu patrí medzi najfrekventovanejšie páchané trestné činy právnickými osobami Českej republiky. Vychádzame najmä z metódy selektovania a analýzy jednotlivých rozhodnutí, ktoré sú zaznamenané vo „Veřejné evidenci právnických osob – stručný přehled odsouzených právnických osob“. Verejne prístupná evidencia odsúdených právnických osôb môže slúžiť

¹¹ Uznesenie Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici z 26. októbra 2015, sp. zn. Kv 9/15/6600.

¹² Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znění pozdějších předpisů nepozná trestný čin daňového podvodu.

ako praktický nástroj pre verejnosť a tiež v rámci obchodného prostredia v zmysle overenia si dôveryhodnosti obchodných partnerov.¹³

Nasledujúca tabuľka poukazuje formou komparácie na právnu úpravu podvodných konaní, ktorých sa môže právnická osoba dopustiť, súčasťou je aj novelizovaná podoba ZoTZPO účinného od 1. januára 2017, ktorý už bude obsahovať v taxatívnom výpočte trestných činov aj podvodné konanie.

ZoTOPO (ČR)	ZoTZPO (SR) súčasná platná znie	ZoTZPO od 1. januára 2017
Podvod § 209	Daňový podvod § 277a	Podvod §221
Pojistný podvod § 210	-	Úverový podvod § 222
Úverový podvod § 211	-	Poist'ovací podvod § 223
Dotačný podvod § 212	-	Kapitálový podvod § 224
		Subvenčný podvod § 225

Tab. č. 1 Komparácia právnej úpravy trestných činov podvodu v Slovenskej a Českej republike.

V prípade českej právnej úpravy by sme chceli upriamiť pozornosť na novelu ZoTOPO zákonom č. 183/2016 Sb., v rámci ktorej kľúčové zmeny spočívajú v rozšírení rozsahu kriminalizácie právnických osôb v podobe zmeny pozitívneho výpočtu trestných činov, ktorých sa môže právnická osoba dopustiť, na negatívny výpočet trestných činov. Dôsledkom bude, že právnické osoby môžu spáchať len taxatívne vymenované trestné činy uvedené v ustanovení § 7 ZoTOPO. Novelou sa zavádza opačný princíp, podľa ktorého budú právnické osoby trestne zodpovedné za všetky trestné činy obsiahnuté v Trestnom zákone v prípade, ak nebudú v ZoTOPO priamo vylúčené. Dôjde tak k výraznému zvýšeniu počtu trestných činov, ktoré sa od 1. decembra 2016 začnú vzťahovať aj na právnické osoby, a to z pôvodných 84 trestných činov na približne 200 trestných činov, čo predstavuje takmer dvojnásobné zvýšenie.

Ďalšou významnou zmenou vyplývajúcou z novely je možnosť tzv. **zbavenia sa trestnej zodpovednosti**. Podľa aktuálnej právnej úpravy môže právnická osoba zamedziť alebo predísť pričítateľnosti len pri trestných činoch spáchaných jej zamestnancami za predpokladu, že prijala také opatrenia, ktoré boli na zamedzenie či odvrátenie následkov spáchaného trestného činu nevyhnutné. Následne po novelizácii ZoTOPO nebude právnická osoba za spáchanie trestného činu osobou špecifikovanou v ustanovení § 8 odst. 1 ZoTOPO zodpovedná, pokiaľ preukáže, že vynaložila úsilie, ktoré od nej bolo možné spravodlivo požadovať, aby spáchaniu takého činu predmetnou osobou zabránila. Novela tak jednoznačne dáva schopnosť právnickej osobe vyvinieť sa z trestnej zodpovednosti bez ohľadu na to, ktorou osobou uvedenou v § 8 ZoTOPO bol trestný čin spáchaný.

Možnosť vyvinenia sa, resp. exkulpácie, sa tak bude po novom vzťahovať nielen na konanie zamestnancov právnickej osoby, ale aj na konanie štatutárnych orgánov, ako aj

¹³ HAMRANOVÁ, D., BELEŠ, A. Komparácia právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb na Slovensku s vybranými krajinami v strednej Európe. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov „Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2016“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave v dňoch 10. – 12. 3. 2016. s. 476.

d'alších osôb pôsobiacich vo vedúcich funkciách právnickej osoby. Nevyhnutné však bude preukázanie vynaloženia úsilia, ktoré by bolo možné požadovať na zabránenie trestnému činu. Podľa nášho názoru sa ustanovenie exkulpácie právnickej osoby javí z poňatia trestného práva ako *ultima ratio*, obdobne ako napr. pri účinnej ľútosti, ktorú určitým spôsobom považujeme za špecifické ustanovenie odrážajúce princíp *ultima ratio*¹⁴, pretože ochrana spoločenských vzťahov a záujmov Trestného zákona má prostredníctvom nej prednosť pred trestným stíhaním páchatel'a, ktorý pod zákonným sľubom beztrestnosti dobrovoľne zamedzil vzniku škodlivého následku, resp. ho napravil alebo urobil oznámenie o trestnom čine príslušnému orgánu, keď sa mu dalo ešte zabrániť.

Záver

Hranice medzi civilným a trestným právom sú určené Trestným zákonom a jeho skutkovými podstatami, t. j. definíciami trestných činov. Trestný zákon totiž svojimi definíciami trestných činov nedokáže vždy exaktne určiť, a to hlavne v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ, či v danom prípade skutok je alebo nie je trestným činom.

Na základe uvedenej rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov a tiež judikatúry Ústavného súdu SR, Najvyššieho súdu SR a Ústavného súdu ČR a Najvyššieho súdu ČR vidieť pomerne vysokú mieru aplikácie a interpretácie princípu *ultima ratio* v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ. V prípadoch, ktoré vykazujú súkromnoprávny základ, t. j. prípady, kde prichádza do úvahy simultánne vyvodenie občianskoprávnej zodpovednosti, neobstojí argumentácia o výslovnej nemožnosti trestnoprávneho riešenia, a dokonca podľa nášho názoru vyvracia funkcie trestného práva, a to najmä represívnu a preventívnu stránku.

Podoba trestnej zodpovednosti právnických osôb na území Slovenskej republiky s dôrazom na rozsah kriminalizácie sa vzhľadom na taxatívny výpočet vybraných trestných činov javí ako *expressis verbis* nie efektívny. Je to tak najmä z dôvodu, že mnohé trestné činy absentujúce tak v ZoTZPO sú svojou povahou typické práve pre subjekt, ktorý by mohol byť najpravdepodobnejším páchatel'om a ním je právnická osoba. Tento nedostatok spočívajúci v úzkom vymedzení vybraných trestných činov sa výrazne prejavil aj v Českej republike, kde sa uskutočnilo za krátky čas od prijatia ZoTOPO rozšírenie okruhu trestných činov. Pozitívnym krokom, ktorý sa uskutoční v najbližšom čase, bude účinnosť novelizovaného znenia ZoTOPO, ktorým sa zavedie tzv. model generálnej klauzuly s negatívnou enumeráciou, a rovnako novelizované znenie ZoTZPO, ktorým sa do taxatívneho výpočtu zaradia podvodné konania.

Záverom len chceme pripomenúť, že mnohé rozhodnutia OČTK a súdov sa môžu javiť spôsobom, že prvotným záujmom je čo najrýchlejšie ukončenie veci bez akejkoľvek nutnosti dokazovania. Trestné oznámenia sú frekventovane neurčité, najmä v zmysle nejasného potvrdenia, či už subjektívnej, alebo objektívnej stránky, v dôsledku čoho sa vyšetrovatelia nemusia s daným prípadom stotožniť, a preto volia jednoduché riešenie cestou odmietnutia trestného oznámenia. Aj v tomto dôsledku musia orgány činné v trestnom konaní precíznym spôsobom skúmať dôležitosť trestnej represie a tiež, aký cieľ akcentuje na vyriešení danej veci, či je to represia, prevencia, alebo reštitúcia.

---

¹⁴ Ustanovenie § 8 ZoTZPO, ustanovenie § 11 ZoTOPO.

Literatúra

BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1 vydanie. Praha, C. H. Beck, 2011. 1608 s.

HAMRANOVÁ, D., BELEŠ, A. Komparácia právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb na Slovensku s vybranými krajinami v strednej Európe. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov „*Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2016*“ organizovanej Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave 10. – 12. marca 2016.

KUCHTA, J. K některým projevům zásady pomocné úlohy trestní represe v oblasti hospodářských a majetkových trestných činů. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov „*Majetkové a hospodárske trestné činy včera a dnes*“ organizovanej Právnickou fakultou Masarykovej univerzity v Brne 1. júna 2016.

ŠANTA, J., ŽILINKA, M. Ekonomická trestná činnosť a princíp ultima ratio. In *Justičná revue* č. 12/2007. s. 1653.

ŠAMKO, P. *Princíp ultima ratio. Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikature?* <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a215-princip-ultima-ratio.-vznamne-interpretacne-pravidlo-alebo-prehnany-sudny-aktivizmus-bez-opory-v-zakone-a-judikature>.

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob v znení pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo 14. februára 1967 – 3 Tz 5/67.

Nález Ústavného súdu Českej republiky z 29. apríla 2004, sp. zn. IV. ÚS 469/2002.

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 25. mája 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010. 2 T/90/2010.

Uznesenie Okresnej prokuratúry Nitra z 3. mája 2016, 3 Pv 156/16/4403.

Uznesenie Okresnej prokuratúry Košice I. z 13. júna 2012, 4 Pv 758/11/8802.

Uznesenie Krajskej prokuratúry v Banskej Bystrici z 26. októbra 2015, sp. zn. Kv 9/15/6600.

Key words: fraud, the principle of *ultima ratio*, corporate criminal liability

Summary

Boundaries between civil and criminal law is determined by the Penal Code and its merit, i.e. the definition of offenses. The Penal Code through its definitions of offenses can not always precisely determine, especially in cases which have private law foundation, if in given case the act is or is not an offense.

Based on the above decision-making activities of law enforcement in the criminal proceeding and courts, and also the case law of the Constitutional Court and the Supreme Court of the Slovak Republic and of the Czech Republic we can see a relatively high degree of application and interpretation of the *ultima ratio* principle in private law cases. In situations which are displaying private law basis, i. e. cases where simultaneously incur civil liability comes into play, an argument about the impossibility of an explicit penal solutions does not

stand up, and even in our opinion, it contradicts the function of criminal law and particularly its punitive and preventive page.

The form of criminal liability of legal persons on the territory of the Slovak Republic with an emphasis on the extent of criminalization, given the exhaustive list of selected offenses seems expressly not effective. This is mainly because many offenses which are currently absent in ZoTZPO are by its nature typical for the subject, which could be the most likely perpetrator, and it is exactly a legal person. This deficiency consisting in narrow definition of selected crimes has clearly resulted in the Czech Republic, which took place after a short time since the adoption of the law on TOPO extension of the crimes. Positive step, which will take place in the near future will be the effectiveness of the amended text ZoTOPO, which will establish so-called general clause model with negative enumeration as well as the amended text ZoTZPO by which a fixed list deception will be assigned.

In conclusion, we want to remind that many cases of decisions of law enforcement and the courts may appear that the primary concern is to as quickly as possible terminate the case without any proof needed. Penalty notices are frequently vague, especially in terms of unclear confirmation whether subjective or objective side, what can lead to the result that investigators may not be equated with the present case and therefore opt for a simple solution of the refusal of criminal complaint, respectively abortion of prosecution. As a result of this, the authorities must examine the importance of criminal repression precisely, as well as what interest, respectively aim is actually to solve the matter. If it's repression, prevention or restitution.

*JUDr. Denisa Hamranová
interná doktorandka
Právnická fakulta Univerzity Komenského
v Bratislave
e-mail: denisa.hamranova@flaw.uniba.sk*

Recenzenti: JUDr. Marek Kordík, LL.M, PhD., JUDr. Veronika Marková, PhD.